

УДК 314.18:911.3(477.85),2001/2012”

М.З. Вацик, В.Е. Кардаш

Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗА 2001–2012 РОКИ

Висвітлено демографічну характеристику населення Чернівецької області за період 2001–2012 років. Порівняно отримані дані з відповідними показниками України.

Ключові слова: демографія, структура населення, прийдешня тривалість життя новонароджених.

Сьогодні населення України потерпає від поєднаної дії економічної, екологічної та демографічної криз, які підсилюють одна одну і не дають країні вийти на шлях підвищення якості життя і сталого соціально-економічного розвитку. Деградація навколишнього природного середовища – матеріальна основа негативних змін у демографічних процесах і насамперед у формуванні його здоров'я. Деформоване соціальне середовище також спричиняє негативний вплив на людину, руйнуючи її фізичне й психічне здоров'я, що впливає на дух людини: людина з хворим тілом і психікою не може мати здоровий дух, оскільки є суб'єктом життєдіяльності. Отже, не маючи доброго фізичного, психічного і духовного здоров'я, вона не може бути повноцінним суб'єктом оздоровлення природного і соціального середовища. Коло замикається у вигляді зростання смертності, зниження народжуваності, зменшення демографічного і трудового потенціалів населення, інших проявів демографічної кризи. Зниження рівнів загальної і маюкової смертності та певне збільшення середньої очікуваної тривалості життя територіально в Україні різноманітні [1].

Саме з цією метою проаналізована демографічна ситуація в Чернівецькій області за 2001 по 2012 роки, тобто за останні 12 років, та зміни в ній.

Матеріал і методи. У роботі використані статистичні дані за 2001–2012 роки про стан

демографічної ситуації в Чернівецькій області, проведено їх порівняння із відповідними показниками в Україні. У роботі використані такі методи: історичний, бібліографічний, порівняльного аналізу та узагальнення.

Результати та їх обговорення. Територія Чернівецької області становить 8,1 тис. км². Відстань від Чернівців до Києва залізницею – 594 км, шосейними шляхами – 608 км. Незважаючи на те, що Чернівецька область є найменшою в Україні, за щільністю населення вона є найвищою: 114 осіб на 1 км² (по Україні – 80 осіб). Найгустіше заселені Кіцманський та Новоселицький райони (рівнинний статус) – відповідно 120 і 118 осіб на 1 км². Найменша щільність населення – в гірській місцевості: у Путильському районі – 29 осіб на 1 км² [2, 3].

Чисельність населення області на 01.01.13 – 902 119 осіб. За останні дванадцять років населення області скоротилося на 20,6 тис. осіб. Якщо сільське населення в області зменшилося на 25,9 тис. осіб, то міське населення збільшилося лише на 7,2 тис. осіб за цей час.

Тільки на трьох із дванадцяти сільських адміністративних територіях збільшилась чисельність сільського населення: в Сторожинецькому районі (рівнинний статус) – на 2766 осіб (на 2,8 %), у Путильському (гірський статус) – на 460 осіб (на 1,8 %) та у Герцаївському (рівнинний статус) – на 293 особи

© М.З. Вацик, В.Е. Кардаш, 2013

(на 0,9 %). Приріст міських жителів відбувся головним чином за рахунок збільшення населення обласного центру на 11,5 тис. осіб, або +4,6 %, та м. Новодністровська на 424 особи, або +3,9 %. На інших адміністративних територіях зафіксовано зменшення населення. Сформована тенденція до зменшення сільського населення і меншими темпами – до збільшення міського населення.

Розподіл населення за місцем проживання залишався за цей період майже без змін. Частка міського населення на 01.01.13 становила 41,9 % (у 2001 р. – 40,1 %), сільського – 58,1 % (у 2001 р. – 59,9 %) при середньоукраїнському – відповідно 68,6 та 31,5 %. За останні дванадцять років зазначена ситуація майже не змінилася: спостерігався переїзд сільських мешканців у міста (зазначимо, що в Чернівецькій області більшість населення – майже 60 % – проживала в сільській місцевості, і це є характерним для західних районів держави).

Однією з найважливіших кількісних та якісних характеристик населення є його статеві-вікова структура. Протягом багатьох років вона характеризувалася стабільним переважанням жінок у загальній чисельності населення. Станом на 2012 рік чисельність жінок становила 479,3 тис. осіб, або 53,1 %, чоловіків – 422,9 тис. осіб, або 46,9 % (у 2001 р. – відповідно 53,4 та 46,6 %). На кожну тисячу жінок припадало у середньому 882 чоловіки. Це співвідношення змінюється залежно від віку населення. Якщо у новонароджених переважає частка осіб чоловічої статі (51,2 % хлопчиків та 48,8 % дівчинок), то у більш зрілому віці ця пропорція поступово змінюється у бік збільшення чисельності жінок і починаючи з вікової групи 35–39 років у віковій піраміді стабільно переважають жінки. Особливо помітним переважання жінок стає у старших вікових категоріях, що пов'язано з більшими втратами чоловічого населення внаслідок історичних факторів та динамікою смертності населення.

В міських поселеннях відсоток чоловіків менший, ніж у сільській місцевості (46,3 % проти 47,3 %). У міських поселеннях області на 1000 жінок припадає 861 чоловік, у селах – 898. Переважання жінок по відношенню

до чоловіків притаманне майже всім країнам світу.

Демографічне навантаження на осіб віком 15–64 роки становить 435 осіб (у міських поселеннях – 354, в сільській місцевості – 500). По Україні в цілому відповідні показники у 2012 р. становлять 421; 381 та 514 осіб. У порівнянні із даними 2001 р. у статеві-віковій структурі поступово зменшується диспропорція між жінками та чоловіками [4, 5].

Демографічне навантаження в Чернівецькій області у 2012 р. становило 238 дітей віком 0–14 років та 197 осіб віком 65 років і старших на 1000 осіб працездатного віку (по Україні – відповідно 204 та 217 осіб), тобто порівняно із 2001 р. дещо виросло. Найбільше демографічне навантаження зафіксовано у Путильському районі (гірський статус) – 536 осіб: 351 дитина та 185 осіб у віці 65 років і старших.

За останні дванадцять років у Чернівецькій області традиційно найстаріше населення мешкало в Кельменецькому районі (рівнинний статус) – його середній вік – 42,6 року; наймолодше населення – у Путильському районі (гірський статус) – 35,1 року. В цілому по області середній вік населення у 2012 р. становив 38,4 року, що нижче, ніж по Україні, – 40,4 року. Середній вік жіночого населення області становив 40,5 року, чоловічого – 36,1 року (по Україні – відповідно 42,8 та 37,6 року). Підтверджена думка, що Чернівецька область належить до відносно «молодих» областей України.

За зазначений період у Чернівецькій області спостерігалось подальше старіння населення, внаслідок чого суттєво коливалися показники його відтворення. Народжуваність у Чернівецькій області із 10,0 на 1000 населення у 2001 р. виросла до 12,8 на 1000 населення у 2012 р.

Традиційно високий рівень народжуваності у м. Чернівцях, м. Новодністровську, Вижицькому районі (гірський статус) – 16,9 на 1000 населення, Глибоцькому (рівнинний статус) – 15,7 на 1000 населення та Путильському районі (гірський статус) – 19,7 на 1000 населення. Найнижчий рівень народжуваності – у Кельменецькому районі – 9,7 на 1000 населення. Традиційно народжуваність у сільській місцевості залишається вище, ніж у міській.

За дванадцять років народжуваність в області зросла на 77 %, у тому числі у Вишницькому районі – на 40 %, у Глибоцькому – на 19 % та у Путильському – на 34,9 %.

У Чернівецькій області смертність населення у 2012 р. зменшилася до 12,5 %, тобто досягла рівня 2001 р. – 12,5 %. Традиційно високою залишається смертність у Кельменецькому районі (рівнинний статус): у 2001 р. – 18,8 %, у 2012 р. – 19,7 %, де переважають старші вікові групи населення. За останні роки до цього району долучились Хотинський (у 2001 р. – 17,0 %, у 2012 р. – 16,7 %) та Сокирянський (у 2001 р. – 17,0 %, у 2012 р. – 15,4 %) райони (обидва мають рівнинний статус) [6, 7].

У 2012 р. у структурі загальної смертності населення Чернівецької області традиційно значущими залишаються: хвороби системи кровообігу – 64,2 % до всіх причин, новоутворення – 17,29 %, травми – 6,1 %; аналогічна послідовність існувала у 2001 р.

Динаміка смертності дітей у віці до одного року надзвичайно чутливо залежить від зрушень у соціально-економічному і санітарному стані країни, медичному обслуговуванні, екологічних умовах, способі життя різних верств населення. В Чернівецькій області за останні дванадцять років малюкова смертність дещо знизилася з 10,73 % у 2001 р. до 8,0 % у 2012 р. (по Україні у 2001 р. – 11,3 %, у 2011 р. – 9,0 %). На сільських адміністративних територіях однозначної стабільності за зазначений період не виявлено. Найвищі показники малюкової смертності зафіксовані у Кельменецькому районі (рівнинний статус) – 13,4 %, у Новоселицькому (рівнинний статус) – 11,53 % та у Путильському (гірський статус) – 12,1 %. Найнижча малюкова смертність – у Кіцманському районі (рівнинний статус) – 3,6 % і у Сторожинецькому (рів-

нинний статус) – 4,88 %. У структурі смертності дітей першого року за цей період стабільно переважають перинатальні причини, вроджені вади та нещасні випадки як у цілому по області, так і в ряді окремих районів.

Позитивна динаміка підвищення народжуваності та зниження смертності в Чернівецькій області з 2011 року привели до природного приросту населення, який став позитивним – 0,1 на 1000 осіб, у 2012 р. – 0,3 на 1000 осіб (по Україні у 2011 р. був –4,5 на 1000 осіб).

Найбільш вагомим критерієм демографічної ситуації є той факт, що середня очікувана тривалість життя покоління, яке народилося, залежить від рівня смертності дітей, молоді та осіб працездатного віку. В Україні середня очікувана тривалість життя становить 70,3 року і відстає від середньоєвропейського показника на 6 років, від показника країн ЄС – на 10 років [8, 9]. У Чернівецькій області середня очікувана тривалість життя новонароджених у 2001–2002 роках становить 70,9 року, в тому числі у чоловіків – 66,3 року, у жінок – 75,3 року. За останніх десять років даний показник дещо збільшився до 72,97 року, в тому числі у чоловіків – 68,3 року, у жінок – 77,34 року (по Україні – у всього населення – 71,02 року, у чоловіків – 65,48 року, у жінок – 75,88 року).

Висновки

У Чернівецькій області зменшилась природна чисельність населення при деякому зростанні народжуваності та падінні загальної смертності, що привело до позитивного природного приросту населення, зростання частки постарілого населення.

Перспективність досліджень. Наведені матеріали будуть використані при прогнозуванні здоров'я населення України.

Список літератури

1. Демографічна криза в Україні. Проблеми дослідження, вимоги, складові, напрями протидії / НАН України. Інститут економіки ; за ред. В. Стешенко. – К., 2001. – 560 с.
2. Статистичний щорічник Чернівецької області за 2000 рік / Державний комітет статистики України. Чернівецьке обласне управління статистики ; за ред. В. М. Камінської. – Чернівці, 2001. – 381 с.
3. Чисельність та територіальне розміщення населення Чернівецької області (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / Державний комітет статистики України. Чернівецьке обласне управління статистики ; за ред. В. М. Камінської. – Чернівці, 2003. – 57 с.

4. Розподіл постійного населення Чернівецької області за статтю та віком станом на 1 січня 2012 року / Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Чернівецькій області ; за ред. А. В. Ротаря. – Чернівці, 2012. – 106 с.

5. Статеві-віковий склад та шлюбний стан населення Чернівецької області (за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року) / Державний комітет статистики України. Чернівецьке обласне управління статистики ; за ред. В. М. Камінської. – Чернівці, 2003. – 91 с.

6. IV з'їзд спеціалістів з соціальної медицини та організаторів охорони здоров'я, 23–25 жовтня 2008 р., м. Житомир : програмні доповіді. – Житомир, 2008. – 71 с.

7. Показники діяльності медичних закладів Чернівецької області за 2001 рік / Управління охорони здоров'я Чернівецької облдержадміністрації. Організаційно-методичний відділ обласної клінічної лікарні ; за ред. М. З. Вацик. – Чернівці, 2002. – 361 с.

8. Показники здоров'я населення та використання ресурсів охорони здоров'я Чернівецької області за 2012 рік / Департамент охорони здоров'я та цивільного захисту населення Чернівецької обласної державної адміністрації ; за ред. С. І. Леонєць. – Чернівці, 2013. – 310 с.

9. *Галієнко Л. І.* Медико-демографічні перспективи для України в контексті нової європейської політики здоров'я – 2020 / Л. І. Галієнко // Східноєвропейський журнал. – 2013. – № 1 (21). – С. 291.

М.З. Вацук, В.Е. Кардаш

ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ В ЧЕРНОВИЦКОЙ ОБЛАСТИ ЗА 2001–2012 ГОДЫ

Проанализирована динамика демографических показателей в Черновицкой области за период 2001–2012 гг. Проведено сравнение с соответствующими показателями Украины.

Ключевые слова: структура населения, демография, предстоящая продолжительность жизни новорожденных.

M.S. Vatsyk, V.E. Kardash

DEMOGRAPHIC STATUS IN CHERNOVTSY REGION FOR 2001–2012 YEARS

The changes in demographic indicators in Chernovtsy region for 2001–2012 years are analysed, and their comparison with corresponding parameters of Ukraine is carried out.

Key words: population, mortality, birth rate, population aging.